

Asia: VN/2166/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain väliaikaisesta muuttamisesta (opintosetelikokeilu)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kuntaliitto kiittää opetus- ja kulttuuriministeriötä lausuntopyynnöstä ja mahdollisuudesta lausua otsikossa mainittuun hallituksen esitysluonnokseen liittyen.

Kuntaliitto pitää esitystä myönteisenä ja perusteltuna. Pääministeri Orpon hallitusohjelman tavoitteena on tehdä toimenpiteitä, joilla korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä pyritään nostamaan mahdollisimman lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä.

Aloituspaikkoja korkeakouluihin on lisätty, mutta haasteena on edelleen koulutuksen kasautuminen samoille henkilöille sekä se, että vain kolmasosa lukion päättävistä pääsee jatkamaan välittömästi korkeakouluun, vaikka kolme neljästä sinne heti hakeutuukin. Tässä pääasiallisena syynä on vielä vuosien ajan hakijoiden ja opiskelupaikkojen määrän välinen epäsuhta, jonka sulaminen tapahtuu huomattavan hitaasti. Ammatillisesta valmistuneista vielä pienempi osa jatkaa suoraan korkeakouluihin, reilu enemmistö siirtyy työelämään ja osa tekee tyypillisesti myöhemmässä vaiheessa esimerkiksi ammattikorkeakoulututkinnon.

On perusteltua kohdentaa koulutustason noston näkökulmasta kohdentaa toimenpiteitä toiselta asteelta valmistuneisiin nuoriin, ja pyrkiä vähentämään tahattomia välivuosia, nopeuttaa korkeakouluopintoihin pääsyä sekä mahdollistamaan joustavammin eri alojen opintoihin tutustuminen. Rajaus kohdentaa opintoseteli 1.12.2025–30.6.2028 ensimmäisen toisen asteen tutkintonsa alle 29-vuotiaana suorittaneisiin, jotka ovat hakeneet korkeakouluun, mutta jääneet ilman tai jättäneet ottamatta vastaan korkeakoulun opiskelupaikkaa, on pääosin tarkoituksenmukainen rajaus.

Kuntaliitto huomauttaa kuitenkin, että ajallinen rajausta ei kohtelee yhdenvertaisesti nuoria, jotka ovat suorittaneet kansallisen lukiokoulutuksen ja yli-oppilastutkinnon sijaan kansainvälisen ylioppilastutkinnon (IB, EB ja DIA). Esimerkiksi IB-tutkintotodistus saadaan tyypillisesti elokuussa ja myös Helsingin eurooppalaisen koulun EB-tutkintotodistukset jaettaneen vuonna 2028 vasta heinäkuun alussa. Kuntaliitto esittääkin selvitettäväksi ja harkittavaksi, voiko ajallista rajausta jatkaa elokuulle, jolloin opintosetelikokeilu kohdistuisi paremmin myös kansainvälisen ylioppilastutkinnon suorittaneisiin. Kuntaliitto pitää hyvänä, että opintosetelikokeiluun ovat oikeutettuja sekä ilman opiskelupaikkaa jääneet hakijat että hakijat, jotka eivät ole ottaneet saamaansa opiskelupaikkaa vastaan. Tämä voi omalta osaltaan lieventää opiskelupaikan hakijan paineita.

Ylioppilaista lähes kaikki hakeutuvat muutaman vuoden kuluessa korkeakouluopintoihin, mutta ammatillisen perustutkinnon suorittaneista samanikäisistä vain murto-osa. Ero on ymmärrettävää koulutusmuotojen erilaisuuden vuoksi, ja ammatillisen koulutuksen taustalla ollaan usein välissä useampia vuosia töissä ennen hakeutumista korkeakouluopintoihin. Koulutustason noston näkökulmasta on keskeistä varmistaa, että ammatillisen perustutkinnon suorittaneista mahdollisimman monet halukkaat pääsevät jatkamaan opintojaan korkeakouluun.

Opintosetelikokeilu on tarkoitus toteuttaa teknisesti Opin.fi-palvelun kautta. Se kannustaa korkeakouluja tuomaan avoimen korkeakouluopetuksen tarjonnan Opin.fi-palvelun alustalle. Kuntaliitto huomauttaa kuitenkin, että alusta ei ole tuttu toisen asteen koulutuksen suorittaneille nuorille. Samoin Kuntaliitto esittää huolensa vapaan sivistystyön oppilaitosten ja ylläpitäjien kannalta. Vapaan sivistystyön oppilaitokset tarjoavat avointa korkeakoulu-opetusta korkeakoulujen kanssa sopimiensa yhteistyösopimusten perusteella. Kuntaliitto pitääkin tärkeänä, että myös vapaan sivistystyön oppilaitosten tarjoama avoin korkeakouluopetus saadaan tosiasiallisesti ja viivytyksettä yhdenvertaisesti opintosetelikokeilun piiriin.

Yhteistyö toisen asteen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen kesken on keskeistä, jotta kohderyhmään kuuluvista henkilöistä mahdollisimman moni osaa hyödyntää opintoseteliä.

On tärkeää huomioida viestinnällisesti ylioppilaat sekä ammatillisen perustutkinnon suorittaneet tasapuolisesti, kun tiedotetaan mahdollisuudesta opintoseteliin. Sekä lukiosta että ammatillisesta oppilaitoksesta valmistuneilla on oikeus niin kutsuttuun jälkiohjaukseen vuoden verran valmistumisen jälkeen, joka mahdollistaa yksilön kannalta henkilökohtaisemman ohjauksen ja opintosetelin tiedon lisäämisen kohderyhmälle. Oikeus opinto-seteliin olisi kaksi vuotta valmistumisen jälkeen, ja on kiinnitettävä huomiota toisen vuoden osalta opiskelijoiden tavoittamiseen ja ohjaamiseen. Kuntaliitto katsoo, että esimerkiksi Ohjaamoilla tai etsivällä nuorisotyöllä voisi olla viestinnällistä roolia opintoseteleistä kohderyhmään kuuluville nuorille.

Hallituksen esitysluonnoksessa mainitaan, että esityksellä ei muuteta nuorten toimeentulon hankkimisen edellytyksiä. On tunnistettava, ettei mahdollisuus laskennallisesti puolen vuoden opintoihin tuo mahdollisuuksia erilaisiin etuuksiin, ja se voi johtaa opintosetelin kohdentumiseen

sellaiselle joukolle, joilla on lähtökohtaisesti sosioekonomisesti parempi mahdollisuus avoimien korkeakouluopintojen suorittamiseen.

Viestinnällisesti on tärkeää korostaa, ettei opiskelu avoimissa korkeakouluissa tuo oikeutta opintososiaalisiin etuuksiin.

Kuntaliitto huomauttaa, että opintoseteliä voi päätyä hyödyntämään pieni joukko työttömyysetuutta saavista alle 25-vuotiaista nuorista. Heille on tarpeen selkeyttää, että yli 3 kuukauden pituinen opiskelu voidaan katsoa kokoaikaiseksi ja olla peruste evätä työttömyysetuus työttömyysturvalain nojalla. Lausunnolla hiljattain ollut työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle työnhakijan avointen korkeakouluopintojen aikaista työttömyysturva-oikeutta koskevaksi lainsäädännöksi taasen mahdollistaisi toteutuessaan yli 25-vuotiaille työttömyys-turvaan sekä opintoseteliin oikeutetuille vapaan mahdollisuuden avointen korkeakouluopintojen suorittamiseen sekä opintosetelin hyödyntämisen täysmääräisesti työttömyysetuudella.

On kuitenkin todettava, että vaikka mahdollisuus opintosetelin käyttöön on 29-vuotiaaksi asti, pääosin käyttö tulee koskemaan 19–22-vuotiaita nuoria aikuisia eikä kohdistumaan suurena määrin sitä vanhempiin. Tilastojen valossa kohdentuminen on myös todennäköisempää ylioppilaisiin kuin ammatillisen perustutkinnon käyneisiin. Harva opintosetelin saaja olisi siten oikeutettu työttömyysturvaan, jonka myötä on perustellusti katsottu, että vaikutukset kokonaisuutena työttömyysturvaan ovat vähäiset.

Holsti Emma
Suomen Kuntaliitto ry